

รายงานผลงานเรื่องเต็มการทดลองที่สิ้นสุด ปีงบประมาณ 2557

1. ชุดโครงการวิจัย	33. วิจัยและพัฒนากล้วยไม้
2. โครงการวิจัย	92. การอนุรักษ์เชื้อพันธุกรรมกล้วยไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์
กิจกรรม	2. การสำรวจ และวิจัยเพื่ออนุรักษ์กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออกเฉียงใต้มีส่วนร่วม
3. ชื่อการทดลอง	2.1 การสำรวจและรวบรวมกล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออกเฉียงใต้
ชื่อภาษาอังกฤษ	Survey and Collection of Wild Orchid in the Eastern Part
4. คณะผู้ดำเนินงาน	
หัวหน้าการทดลอง	ศิริพร วรกุลดำรงชัย ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี
ผู้ร่วมงาน	กรรณิการ์ เย็นนิกร
จงวัฒนา พุ่มหิรัญ ^{1/}
สุภาภรณ์ สาชาติ ^{1/}
เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ^{2/}

5. บทคัดย่อ

การสำรวจ และรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ในระหว่างปี 2554-2557 ได้รวบรวมพันธุ์เชื้อพันธุกรรมกล้วยไม้ป่าจากแหล่งพันธุกรรมท้องถิ่น (On farm) และสภาพถิ่นเดิม (*In situ*) และรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่าไว้ในโรงเรือนกล้วยไม้ของศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรีได้ไม่น้อยกว่า 825 ตัวอย่าง ทำการจำแนกกล้วยไม้ป่าตามระบบของ R.L.Dressler ได้ 5 วงศ์ย่อย 50 สกุล จำนวน 102 ชนิด ดังนี้

1. วงศ์ย่อย	Cypripedioideae	จำนวน	1	สกุล	1	ชนิด
2. วงศ์ย่อย	Neottioideae	จำนวน	1	สกุล	1	ชนิด
3. วงศ์ย่อย	Orchidoideae	จำนวน	1	สกุล	2	ชนิด
4. วงศ์ย่อย	Epidendroideae	จำนวน	21	สกุล	64	ชนิด
5. วงศ์ย่อย	Vandoideae	จำนวน	26	สกุล	34	ชนิด

ผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นฐานข้อมูลกล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับใช้ในการวางแผนการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์กล้วยไม้ป่าอย่างยั่งยืนต่อไป

6. คำนำ

^{1/} สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร เขตจตุจักร กทม. 10900

^{2/} กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เขตจตุจักร กทม. 10900

ประเทศไทยตั้งอยู่บนรอยต่อของชีวภูมิศาสตร์พรรณพืช (biogeographic/floristic region) ระหว่าง 3 ภูมิภาค คือ Indo-Burmese region ทางเหนือและภาคตะวันตก Indo-Chinese region ทางภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ และบางส่วนของภาคตะวันออก และ Malesian region ทางภาคใต้ตั้งแต่จังหวัดระนองลงไป และที่ปลายแหลมภาคตะวันออก (จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด) ทำให้ประเทศไทยมีความหลากหลายของทรัพยากรพันธุ์พืชมาก (Apichart, 1994) โดยมีประมาณ 15,000 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 8 ของพรรณพืชทั้งโลก (OEPP, 1992) ซึ่งในจำนวนนี้มีกล้วยไม้รวมอยู่ด้วยถึง 177 สกุล 1,135 ชนิด (Thaithong, 2002) ในขณะนี้ทั่วโลกมีการค้นพบกล้วยไม้ 796 สกุล 19,000 ชนิด และนักชีววิทยาคาดว่ามีการสูญเสียดังกล่าวและพืชในป่าเขตร้อนอย่างน้อย 27,000 ชนิดต่อปี ถ้าหากไม่มีการอนุรักษ์ โลกจะสูญเสยชนิดพืชที่มีอยู่ในปัจจุบันไปร้อยละ 20 และจะเพิ่มเป็นร้อยละ 50 ภายในสิ้นทศวรรษหน้า (Myers, 1993)

กล้วยไม้ เป็นไม้ดอกเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เป็น 1 ใน product champion ของพืชผลทางการเกษตรที่มีความสำคัญในการส่งออก โดยในปี 2551 มีมูลค่าการส่งออก 3,305.49 ล้านบาท เป็นกล้วยไม้ประเภทดอกกล้วยไม้ 25,152.14 เมตริกตัน มูลค่า 2,411.07 ล้านบาท ประเภทต้นกล้วยไม้ 68,600.42 เมตริกตัน มูลค่า 894.41 ล้านบาท คิดเป็น 91.88% ของมูลค่าการส่งออกไม้ดอกไม้ประดับทั้งหมด ในการส่งออกประเภทต้นกล้วยไม้ มีกล้วยไม้พันธุ์แท้ที่เป็นกล้วยไม้ป่ารวมอยู่ด้วย โดยมีปริมาณการส่งออกในช่วงปี 2535-2540 ถึง 2,487,863 ต้น (สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร) ทำให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญในการอนุรักษ์พันธุ์อย่างจริงจังน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

แม้ว่าการสูญเสยพันธุ์เป็นวัฏจักรของธรรมชาติ แต่การสูญเสยพันธุ์ด้วยอัตราการเร่งอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์นอกเหนือธรรมชาติ การเก็บกล้วยไม้ป่าเพื่อการค้าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จำนวนประชากรกล้วยไม้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วจนมีความเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์ ทำให้กล้วยไม้รองเท้านารี เอื้องปากนกแก้ว และฟ้ามุ่ย แทบจะหมดไปจากป่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนต้องบรรจุเข้าเป็นพันธุ์พืชในบัญชีพืชอนุรักษ์บัญชีที่ 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์ (ไซเตส) นอกจากนี้ กิจกรรมหลายอย่างของมนุษย์ ทั้งการตัดไม้ทำลายป่าหรือเปลี่ยนป่าเป็นพื้นที่เพาะปลูก ทำให้ต้นกล้วยไม้ทุกชนิดลดจำนวนลง และรุนแรงถึงขั้นสูญพันธุ์ในที่สุด โดยชนิดพันธุ์ที่มีการกระจายตัวน้อย มีประชากรขนาดเล็กอยู่เฉพาะเจาะจงพื้นที่ มีโอกาสที่จะลดจำนวนและสูญพันธุ์ได้มากกว่า สถานการณ์ที่เป็นนี้ ทำให้มีความจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์กล้วยไม้อย่างเร่งด่วน การอนุรักษ์กล้วยไม้มีความสลับซับซ้อนมากกว่าพืชหลาย ๆ ชนิด เนื่องจากกล้วยไม้ต่างชนิดจะดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่ต่างกันมาก และต้องอาศัยแมลงที่เฉพาะเจาะจงในการผสมเกสร รวมทั้งต้องอาศัยเชื้อราในการช่วยให้เมล็ดกล้วยไม้งอก ดังนั้น การอนุรักษ์จึงสามารถทำได้ทั้งในสภาพป่าหรือในแหล่งที่กล้วยไม้นั้นเจริญอยู่ (in situ conservation) ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการรักษาความหลากหลายทางพันธุกรรม และการอนุรักษ์ในสภาพนอกแหล่งธรรมชาติ (ex situ conservation) เป็นการขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าที่หายากและเป็นพันธุ์ใหม่ให้มีปริมาณมากเพียงพอ ทำให้ไม่มีความจำเป็นต้องเอาต้นชนิดนั้นออกจากป่าอีก (ครรรชิต, 2545)

ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรีได้ทำการวิจัยรวบรวมและอนุรักษ์กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะที่มีความหลากหลายของกล้วยไม้ป่าหลายชนิด ได้แก่ เหลืองจันทบูร (*Dendrobium friedericksianum*)

หวายแดงจันทบูร (*Renanthera coccinea*, Lour.) เอื้องมัจฉา (*Dendrobium farmeri*) และเอื้องบายศรี (*Eria albidotomentosa*) เป็นต้น โดยการสำรวจ และรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่าจากบริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติ และแหล่งพันธุกรรมที่สำคัญต่าง ๆ ในภาคตะวันออก และทำการศึกษาจำแนกลักษณะพันธุกรรมโดยสัณฐานวิทยาของกล้วยไม้ป่าควบคู่กันไปด้วยตามระบบของ R.L.Dressler (อบฉันท, 2543) เพื่อจำแนกกล้วยไม้โดยใช้ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ทำให้สามารถทราบถึงความหลากหลายทางพันธุกรรมของกล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออกที่อาจมีลักษณะเฉพาะตัว หรือแตกต่างจากในพื้นที่ภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ นอกจากบ่งบอกถึงจำนวน และปริมาณที่พบแล้ว ยังสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดีและเหมาะสมของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นถิ่นอาศัยของกล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก รวมทั้งได้วางแผนการดำเนินงานวิจัยต่อเนื่อง และขยายผลต่อโดยทำการอนุรักษ์ในสภาพป่าและสภาพนอกแหล่งธรรมชาติไปพร้อม ๆ กัน ทำให้ต้นกล้วยไม้ป่ามีปริมาณเพิ่มขึ้น ทั้งในธรรมชาติและแหล่งปลูกทั่วไป จนไม่มีการนำต้นออกมาจากป่าอีก นอกจากนี้ได้ทำการศึกษาการนำกล้วยไม้ป่าไปใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์ เพื่อให้การอนุรักษ์กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออกเป็นไปอย่างยั่งยืน

7. วิธีดำเนินการ

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์สำหรับใช้ในการสำรวจเก็บตัวอย่างกล้วยไม้ เช่น ถุงพลาสติก บ้ายพลาสติก ปากกา ลวด และมีด เป็นต้น
2. อุปกรณ์สำหรับปลูกกล้วยไม้ เช่น กระจกพลาสติก ตอไม้แห้ง อิฐมอญทุบ ถ่าน ดิน และใบไม้ผุ เป็นต้น
3. อุปกรณ์สำหรับบันทึกข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึก แบบฟอร์มบันทึกข้อมูล อุปกรณ์เครื่องเขียน และเครื่องคอมพิวเตอร์
4. อุปกรณ์สำหรับวัดขนาด ได้แก่ ไม้บรรทัด ตลับเมตร
5. อุปกรณ์สำหรับบันทึกภาพ ได้แก่ กล้องถ่ายภาพดิจิทัล
6. อุปกรณ์สำหรับจับพิกัดตำแหน่งที่พบกล้วยไม้ ได้แก่ เครื่อง GPS

วิธีการ

1. สำรวจและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก ในแหล่งพันธุกรรมท้องถิ่น (On farm) และสภาพถิ่นเดิม (*In situ*) ทั้งในแหล่งธรรมชาติ (*In situ*) และนอกแหล่งธรรมชาติ (*Ex situ*) บริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว จ.จันทบุรี และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จ.ตราด รวมทั้งแหล่งพันธุกรรมที่สำคัญต่างๆ ในภาคตะวันออก เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพนิเวศของกล้วยไม้ในภาคตะวันออก และเก็บตัวอย่างต้นกล้วยไม้ชนิดละ 1-2 ต้น/กอ เพื่อนำกลับมาทำการศึกษา

2. นำกล้วยไม้มาปลูกเลี้ยงในโรงเรือน ที่มีการจัดสภาพแวดล้อมให้ใกล้เคียงกับสภาพธรรมชาติที่กล้วยไม้อยู่ และปฏิบัติดูแลรักษาอย่างเหมาะสม
3. ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และจำแนกหมวดหมู่ เพื่อศึกษาความหลากหลายทางด้านพันธุกรรมของเชื้อพันธุ์
4. ศึกษาการเจริญเติบโต ฤดูกาลออกดอก ผลผลิต รูปร่างดอก ช่อดอก สี และกลิ่น และถ่ายรูปเพื่อบันทึกภาพลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญของกล้วยไม้ ได้แก่ ต้น ใบ และดอก
5. การจัดทำฐานข้อมูลพืช (Database) ของกล้วยไม้ที่สำรวจและรวบรวม
6. บันทึกข้อมูล และจัดทำรายงานผลการวิจัย

เวลาและสถานที่

เริ่มต้น ตุลาคม 2553 – กันยายน 2557

สถานที่ดำเนินการทดลอง

1. แปลงรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี
2. แหล่งพันธุกรรมกล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก จากแหล่งพันธุกรรมท้องถิ่น (On farm) และสภาพถิ่นเดิม (In situ) ทั้งในแหล่งธรรมชาติ (In situ) และนอกแหล่งธรรมชาติ (Ex situ) บริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว จ.จันทบุรี และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จ.ตราด รวมทั้งแหล่งพันธุกรรมที่สำคัญต่างๆ ในภาคตะวันออก

8. ผลการทดลองและวิจารณ์

การแพร่กระจายของกล้วยไม้ในโลกขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ ระดับความสูง อุณหภูมิ ฝนและความชื้น แสงแดด วัสดุที่รากเจริญ การแข่งขันของกล้วยไม้ในการแก่งแย่งพื้นที่ในการเจริญเติบโต และการผสมเกสรตัวเองเพื่อเพิ่มจำนวนประชากรและการถ่ายทอดลักษณะไปสู่รุ่นลูกหลาน (ครรชิต, 2550) ซึ่งวีระชัย (2543) รายงานว่า ประเทศไทยมีจำนวนกล้วยไม้ป่า 178 ชนิด 1,128 ชนิด สามารถแบ่งกล้วยไม้ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกคือ กล้วยไม้อิงอาศัย คิดเป็นปริมาณ 65% ของกล้วยไม้ทั้งหมดที่พบ กลุ่มที่สองคือ กล้วยไม้ดิน เป็นกล้วยไม้กินซากและกล้วยไม้ที่ขึ้นบนหินคิดเป็น 35% ของกล้วยไม้ทั้งหมดที่พบ

การสำรวจ และรวบรวมกล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก ทำการสำรวจ รวบรวม และศึกษากล้วยไม้ป่าจากแหล่งพันธุกรรมท้องถิ่น (On farm) และสภาพถิ่นเดิม (In situ) ในภาคตะวันออก บริเวณจังหวัดจันทบุรี และตราด ได้แก่ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง และพื้นที่บริเวณใกล้เคียง รวมทั้งแหล่งพันธุกรรมกล้วยไม้ของเกษตรกรในพื้นที่ ในระหว่างปี พ.ศ.2554-2557 รวม 4 ปี คณะนักวิจัยได้ทำการวางแผนการออกสำรวจและเก็บตัวอย่างกล้วยไม้ป่าจากแหล่งที่พบในสภาพธรรมชาติที่กล้วยไม้ป่านั้นขึ้นอยู่ จำนวนชนิดละ 1-2 ต้น ปีละประมาณ 3-4 ครั้ง ทำการ

บันทึกการเก็บตัวอย่างอย่างละเอียด รวมทั้งสภาพแวดล้อม และสภาพนิเวศวิทยา นำกล้วยไม้ป่าที่เก็บรวบรวมได้มาปลูกไว้ในโรงเรือนกล้วยไม้ของศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี ได้ไม่น้อยกว่า 825 ตัวอย่างพันธุ์ ทำการดูแลรักษาต้นกล้วยไม้ป่าให้มีการเจริญเติบโต ออกดอก และติดฝัก เพื่อศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และตรวจจำแนกชื่อพฤกษศาสตร์ที่ถูกต้องของตัวอย่างกล้วยไม้ที่สำรวจพบ ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบจากเอกสารต่างๆ ทางด้านพรรณพืช สำหรับในการวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการจำแนกวงศ์กล้วยไม้ออกเป็นวงศ์ย่อย (Subfamily) ตามระบบของ R.L.Dressler (1981, 1990) จากหนังสือกล้วยไม้เมืองไทย (อบฉันท, 2547) เป็นหลัก และการตรวจสอบเปรียบเทียบรูปถ่ายและลักษณะประจำพันธุ์ของกล้วยไม้ป่าแต่ละชนิดกับเอกสารทางวิชาการ และหนังสือเกี่ยวกับกล้วยไม้ป่าเมืองไทยที่นักวิจัยได้สำรวจ รวบรวม และจำแนกชนิดพันธุ์ไว้แล้ว ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร (2540, 2543), วีระชัย (2543, 2551), สลิล (2549, 2552, 2553) , อบฉันท (2547) , อุไร (2547), Rakpaibulsombat (1992), Vaddhanaphuti (2001)) ทำให้สามารถจำแนกชนิดของกล้วยไม้ป่าที่สำรวจได้ 5 วงศ์ย่อย 50 สกุล จำนวน 102 ชนิด ดังนี้ (ภาคผนวก 1)

1. วงศ์ย่อย	Cypripedioideae	จำนวน	1	สกุล	1	ชนิด
2. วงศ์ย่อย	Neottioideae	จำนวน	1	สกุล	1	ชนิด
3. วงศ์ย่อย	Orchidoideae	จำนวน	1	สกุล	2	ชนิด
4. วงศ์ย่อย	Epidendroideae	จำนวน	21	สกุล	64	ชนิด
5. วงศ์ย่อย	Vandoideae	จำนวน	22	สกุล	34	ชนิด

9. สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

การสำรวจ และรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่าในภาคภาคตะวันออก ในระหว่างปี พ.ศ. 2554-2557 สามารถรวบรวมพันธุ์ และจำแนกพันธุ์กล้วยไม้ป่าตามระบบของ R.L.Dressler ได้ 5 วงศ์ย่อย 50 สกุล จำนวน 102 ชนิด โดยรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่าไว้ในโรงเรือนกล้วยไม้ของศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี และสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์และแหล่งเรียนรู้กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก

10. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การสำรวจ และรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก ได้ทำการศึกษาจำแนกพันธุ์กล้วยไม้ป่า โดยใช้ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ทำให้ทราบถึงความหลากหลายของกล้วยไม้ป่าทั้งจำนวนชนิดและปริมาณแล้ว ยังเป็นการบ่งบอกถึงความสมบูรณ์ของทรัพยากรที่เป็นถิ่นอาศัยของกล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออกด้วย

2. ได้ฐานข้อมูลกล้วยไม้ป่าของภาคตะวันออก เพื่อรวบรวมจัดทำเป็นฐานพันธุ์กรรมกล้วยไม้ป่าของประเทศไทยต่อไป

3. ฐานข้อมูลพันธุ์กรรมกล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก ได้ถูกนำไปใช้เป็นข้อมูลในการร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงานการทดลองเรื่อง การอนุรักษ์กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออกอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งได้ดำเนินการในช่วงปี 2554-2557 ร่วมกับหน่วยงานราชการ ชุมชน และโรงเรียน ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จ.ตราด ทำให้สามารถเลือกชนิดกล้วยไม้ป่าที่จะนำมาใช้ดำเนินการอนุรักษ์ได้ตรงเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการทดลอง รวมทั้งชุมชนเห็นชอบด้วย ทำให้การอนุรักษ์กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออกเป็นไปอย่างยั่งยืน

4. กล้วยไม้ป่าที่รวบรวมได้เหล่านี้ยังมีศักยภาพในการนำมาใช้ประโยชน์กล้วยไม้ในด้านต่างๆ ดังนี้

4.1 ไม้กระถาง เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับตกแต่งสถานที่ได้ทั้งภายในและภายนอกอาคาร ชนิดของกล้วยไม้ป่าที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ มีจำนวน 42 ชนิด ได้แก่

1) รองเท้านารี कांगปไต	2) ว่านน้ำทอง	3) ปัดแดง
4) หางแมงเงา	5) แคมดอกขาว	6) สิงโตงาม
7) สิงโตกำมบูใหญ่	8) สิงโตสยาม	9) กล้วยไม้แดง
10) อ้วพวงมณี	11) สิงโตพัดแดง	12) เอื้องเทียน
13) เอื้องเทียนใบรี	14) เอื้องหมาก	15) เอื้องสาย
16) หวายตะมอย	17) แวมมยุรา	18) เหลืองจันทบูร
19) เอื้องดอกมะเขือ	20) เอื้องผึ้ง	21) เอื้องมัจฉา
22) เอื้องชะนี	23) เอื้องแผงโสภาก	24) เอื้องคำหิน
25) เอื้องแพนใบโค้ง	26) เอื้องลำต่อ	27) หางกระดิ่ง
28) เอื้องใบมะขาม	29) หัวข้าวเหนียว	30) นมหนูหัวกลม
31) เอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด	32) กุหลาบเหลืองโคราช	33) เอื้องพวงสร้อย
34) กะระกะร้อนเขา	35) กะระกะร้อนปากเปิด	36) ม้าวิ่ง
37) ตากาฉ้อ	38) มังกรทอง	39) เขากวางอ่อน
40) หวายแดงจันทบูร	41) เอื้องไอยเรศ	42) หนวดพราหมณ์

4.2 ไม้ปลูกลงแปลง ใช้ในการปลูกลงแปลงเพื่อการจัดสวนตกแต่งสถานที่หรือจัดสวนทางพฤกษศาสตร์เพื่อการเรียนรู้ ชนิดของกล้วยไม้ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มีจำนวน 42 ชนิด ชนิดพันธุ์เช่นเดียวกับไม้กระถาง

4.3 ไม้ตัดดอก เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดดอกไม้ และจัดตกแต่งสถานที่ ชนิดของกล้วยไม้ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ มีจำนวน 4 ชนิด ได้แก่

1) หวายแดงจันทบูร	3) กุหลาบเหลืองโคราช

- 2) เอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด 4) เอื้องไอยเรศ

4.5 ไม้มีกลิ่นหอม กล้วยไม้ที่มีกลิ่นหอมแต่ละชนิดล้วนแล้วแต่มีเสน่ห์และเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งในเรื่องกลิ่นหอมและความสวยงาม จึงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้แก่ การสกัดน้ำมันหอมระเหย เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านอาหาร ยา เครื่องสำอาง สுகุณบำบัด เป็นต้น ชนิดของกล้วยไม้ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ มีจำนวน 9 ชนิด ได้แก่

1) เอื้องสาย	6) เอื้องมัจฉา
2) หวายตะมอย	7) เอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด
3) แวมมยุรา	8) กุหลาบเหลืองโคราช
4) เหลืองจันทบูร	9) เอื้องไอยเรศ
5) เอื้องผึ้ง	

5. สมุนไพร การศึกษาเพื่อการใช้ประโยชน์กล้วยไม้ทางสมุนไพรยังมีน้อย พบว่า มีการนำกล้วยไม้หวาย ตะมอย มาใช้ประโยชน์ในทางสมุนไพร โดยนำใบและผลตำทำเป็นยาพอก หรือ เอาน้ำทาแก้ฝีหนองหรือตุ่มสิว ใช้ลำต้นอังไฟจนร้อนคั้นน้ำหยอดหู แก้กหูเจ็บหรือหูอักเสบ และเอาลำต้นพอกหู ใช้ใบและดอกเป็นยาแก้อหิวาตกโรค (Van and Bunyaprapatsara, 2001)

11. คำขอบคุณ

ขอขอบคุณบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุน และผลักดันจนทำให้โครงการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คือ

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน โดยเฉพาะนายศรัณย์ ใจสะอาด นายกฤษฎา หอมสุด และนายสิทธิพงศ์ นาคพัฒน์ รวมทั้ง นายชุมพล สุขสิงห์ ชาวบ้านที่ช่วยนำทางในการสำรวจกล้วยไม้ป่า

ทั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมและสนับสนุนในการดำเนินงานวิจัยเรื่องนี้อีกจำนวนมาก ที่ได้กล่าวนาม ณ ที่นี้

12. เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร , กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร. 2540. คู่มือจำแนกกล้วยไม้ไทย. หจก.มีเดีย เพรส : กรุงเทพมหานคร. 170 หน้า.
- กรมวิชาการเกษตร , สำนักคุ้มครองพันธุ์พืชแห่งชาติ. 2543. คู่มือจำแนกกล้วยไม้ไทย เล่ม 2. บริษัท อินทิเกรเต็ด โปรโมชั่น เทคโนโลยี จำกัด : กรุงเทพมหานคร. 124 หน้า.
- ครรชิต ธรรมศิริ. 2545. เทคโนโลยีการผลิตกล้วยไม้. อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง : กรุงเทพมหานคร. 230 หน้า.

- ครรรชิต ธรรมศิริ. 2550. กล้วยไม้ไทย : การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) : กรุงเทพมหานคร. 243 หน้า.
- วีรชัย ฒ นคร. 2543. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 6 กล้วยไม้ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. โอ. เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์ : กรุงเทพมหานคร. 291 หน้า.
- วีรชัย ฒ นคร. 2551. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กล้วยไม้ไทย 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. หจก.วนิดา การพิมพ์ : เชียงใหม่. 328 หน้า.
- สลิล สิทธิสัจธรรม. 2549. กล้วยไม้ป่าเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) : กรุงเทพมหานคร. 491 หน้า.
- สลิล สิทธิสัจธรรม และเพชร ตรีเพชร. 2552. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) : กรุงเทพมหานคร. 463 หน้า.
- สลิล สิทธิสัจธรรม. 2553. กล้วยไม้สิงโตกลอกตาในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) : กรุงเทพมหานคร. 255 หน้า.
- อบฉันท ไทยทอง. 2547. กล้วยไม้เมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) : กรุงเทพมหานคร. 461 หน้า.
- อุไร จิรมงคลการ. 2547. กล้วยไม้ร่องเท้านารี. พิมพ์ครั้งที่ 3. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) : กรุงเทพมหานคร. 224 หน้า.
- Apichart Kaosa-ard. 1994. "Monitoring and Measuring Forest Biodiversity in Thailand" Paper presented at IUFRO Symposium on Monitoring and Measuring Biodiversity in Tropical and Temperate Forests, August 28-September 2, 1994, Chiang Mai, Thailand.
- Dressler, R.L.1981. The orchids, Natural history and classification. Harvard Univ. Press. Massachusetts.
- Myers, N. 1993. Biodiversity and the Precautionary Principle. *Ambio*, Vol. 22. No. 2-3, pp. 74-79.
- OEPP. 1992. Thailand Country Study on Biodiversity. Ministry of Science Technology and Environment, Bangkok, Thailand.
- Thaithong, O. and C.Khunwasi. 2002. Uncommon endemic species of orchids in Thailand. Abstracts at 17th World Orchid Conference & Show, April 24 - May 2, 2002, Shah Alam, Malaysia.
- Rakpaibulsombat, S. 1992. Thai Orchid Species. Paper Offset Ltd., Part : Bangkok. 144 p.
- Vaddhanaphuti, N. 2001. A Field Guide to the Wild Orchids of Thailand. Third and Expanded Edition. Trasvin Publications Limited : Chiang Mai. 216 p.
- Van Valkenburg. J.L.C.H. and Bunyaprapatsara. N. (Editors). 2001. Plant Resources of South – East Asia No.12 (2) : Medicinal and poisonous plants 2. Backhuys Publishers. Leiden. The Netherland. 782 pp.

13. ภาคผนวก

การสำรวจ รวบรวม ศึกษา และอนุรักษ์กล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก ในพื้นที่เขตโดยรอบอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง และแหล่งพันธุกรรมของกล้วยไม้ในภาคตะวันออก จังหวัดจันทบุรี และตราดสามารถเก็บรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่าไว้ในโรงเรือนได้ไม่น้อยกว่า 825 ตัวอย่างชนิดพันธุ์ ทำการจัดจำแนกหมวดหมู่ ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และบันทึกการเจริญเติบโต รวมทั้งบันทึกภาพลักษณะต่างๆ ที่สำคัญของกล้วยไม้ป่าที่เก็บรวบรวมไว้

ในการจำแนกกล้วยไม้ป่าในภาคตะวันออก ใช้วิธีการจำแนกกล้วยไม้ตามระบบของ R.L. Dressler (1981, 1990) ตามหนังสือกล้วยไม้เมืองไทยของ รศ.ดร.อบฉันท์ ไทยทอง ได้จำนวน 5 วงศ์ย่อย 50 สกุล รวมจำนวนชนิดกล้วยไม้ทั้งหมดที่จำแนกได้ 102 ชนิด ดังนี้

1. วงศ์ย่อย Apostasioideae
จำนวน - สกุล จำนวน - ชนิด
2. วงศ์ย่อย Cyripedioideae
จำนวน 1 สกุล จำนวน 1 ชนิด
 - 2.1 สกุล *Paphiopedilum*
 - 1) รองเท้านารีคางกบใต้
Paphiopedilum eallosum (Rchb.f.) Stein var. *sublaeve* (Rchb.f.) Cribb.
3. วงศ์ย่อย Neottioideae
จำนวน 1 สกุล จำนวน 1 ชนิด
 - 3.1 สกุล *Ludisia*
 - 1) ว่านน้ำทอง ว่านร้อนทอง ผักเบี้ยช้าง
Ludisia discolor (Ker – Gawl.) A. Rich.
4. วงศ์ย่อย Orchidoideae
จำนวน 1 สกุล จำนวน 2 ชนิด
 - 4.1 สกุล *Brachycorythis*
 - 1) ปัดแดง สั้งหิน ลิ่นมั่งกร เพิน
Habenaria rhodocheila Hance
 - 2) ท้าวคู มั่งกรคาบแก้ว เอื้องดิน
Brachycorythis helferi (Rchb.f.) Summerh.
5. วงศ์ย่อย Epidendroideae
จำนวน 21 สกุล จำนวน 64 ชนิด
 - 5.1 สกุล *Appendicula*

- 1) หางแมงงา หางแมงป่อง

Appendicula cornuta Blume

- 2) แคมดอกขาว แคมเหลือง หญ้าจิ้มฟันควาย ม้วนตักหวาย
ห้อนตักหวาย ง้วนตักหวาย น้ำทราย ยี่โถปีนัง

Arundina graminifolia (D.Don) Hochr.

5.2 สกุล *Bulbophyllum*

- 1) สิงโตรวงข้าวเมืองจันทน์

Bulbophyllum dissitiflorum Seidenf.

- 2) สิงโตรวงข้าวนก

Bulbophyllum intricatum Seidenf.

- 3) สิงโตนกก้าม

Bulbophyllum lasiochilum

- 4) สิงโตกำมบูใหญ่

Bulbophyllum macranthum Lindl.

- 5) เอื้องหัวเข็มหมุด, สิงโตไขปลา

Bulbophyllum moniliforme Par. & Rchb.f.

- 6) . สิงโตโคมไฟ สิงโตหลอดไฟ ตุ่มสิงโต

Bulbophyllum odoratissimum (J.E.Sm.) Lindl.

- 7) สิงโตงาม

Bulbophyllum orectopetalum Garay, Hamer & Siegerist .

- 8) สิงโตพู่ทอง

Bulbophyllum ovatum Seidenf.

- 9) สิงโตรวงข้าวน้อย

Bulbophyllum parviflorum Par. & Rchb.f.

- 10) เอื้องกิบม้าเมืองจันทน์ , เอื้องกิบม้าใหญ่

Bulbophyllum rufinum Rchb.f. *tridentatum* Kranzl.

- 11) สิงโตสยาม

Bulbophyllum siamense Rchb.f.

5.3 สกุล *Calanthe*

- 1) กล้ายไม้ดง, พุ่มข้าวบิณฑ์

Calanthe lyroglossa Rchb.f.

- 2) อ้วพวงมณี

Calanthe rubens Ridl.

5.4 สกุล *Cirrhopetalum*

- 1) สิงโตพัดแดง

Cirrhopetalum lepidum (Blume) Schltr.

5.5 สกุล *Coelogyne*

- 1) เอื้องเทียน เอื้องลําเทียน

Coelogyne brachyptera Rchb. f.

- 2) เอื้องเทียนใบรี

Coelogyne fimbriata Lindl.

- 3) เอื้องหมาก

Coelogyne trinervis Lindl.

5.6 สกุล *Dendrobium*

- 1) กล้ายไม้มีอนาง เขาแพะ

Dendrobium acerosum Lindl.

- 2) เอื้องยอดสร้อย เอื้องตะขบ

Dendrobium acinaciforme Roxb.

- 3) เอื้องมณี เอื้องช้าง

Dendrobium aloifolium (Bl.) Rchb.f.

- 4) เอื้องสาย เอื้องสายไหม เอื้องล่องแล่ง เอื้องวงช้าง เอื้องย้อยไม้ เอื้องสายไม้ มอก

คำเครือ

Dendrobium aphyllum (Roxb.) Fischer

- 5) เอื้องสายน้ำเขียว

Dendrobium crepidatum Lindl. & Paxt.

- 6) หวายตะมอย นกกระยาง บวบกลางหวาเส้าพระอินทร์ เอื้องมะลิ

Dendrobium crumenatum Sw.

- 7) *Dendrobium ocbreatum*

- 8) เอื้องทอง

Dendrobium ellipsophyllum Tang & Wang.

- 9) แวมยुरา เอื้องคำดำดำ เอื้องคำน้อย

Dendrobium fimbriatum Hook.

- 10) เหลืองจันทบูร

Dendrobium friedericksianum Rchb.f.

- 11) เอื้องดอกมะเขือ

Dendrobium hercoglossum Rchb.f.

- 12) เอื้องดอกมะเขือเผือก

Dendrobium hercoglossum Rchb.f.

- 13) เอื้องดอกมะเขือสอยดาว

Dendrobium intricatum Gagnep.

- 14) ทางเปีย

Dendrobium Keithii Ridl.

- 15) เอื้องผึ้ง

Dendrobium lindleyi Steud.

- 16) เกตุคินี

Dendrobium nathanielis Rchb.f.

- 17) เอื้องข้าวตอกปราจีน

Dendrobium oligophyllum Gagnep.

- 18) เอื้องมัจฉา

Dendrobium palpebrae Lindl.

- 19) เอื้องช้างน้ำว เอื้องคำตาควาย เอื้อง-ตาควาย สบควาย

Dendrobium pulchellum Roxb.ex Lindl.

- 20) *Dendrobium salaccense* Lindl.

- 21) เอื้องแปรงสีฟัน เอื้องสีฟัน เอื้องหงอนไก่ คองูเห่า

Dendrobium secundum (Blume) Lindl.

- 22) เอื้องชะนี เอื้องนางนี เอื้องขนค่าง เอื้องมือค่าง เอื้องอีชุย

Dendrobium Senile Par. & Rehb.f.

- 23) เอื้องแผงโสภ

Dendrobium terminale Par.& Rchb.f.

- 24) เอื้องดอกมะขามลำยาว

Dendrobium venustum Teijsm. & Binn.

5.7 สกุล *Eria*

- 1) ตะขาบสองตะพัก

Eria bipunctata Lindl.

- 2) เอื้องคำหิน , เอื้องบายศรี

Eria lasiopetala (Willd.) Omerod

3) เบี้ยไม้กุหลวง

Eria pusilla (Griff.) Lindl.

5.8 สกุล *Flickingeria*

1) เอื้องขาไก่แจ้

Flickingeria convexa (Blume) Hawkes

2) เอื้องขาไก่ป่า

Flickingeria fimbriata (Blume) Hawkes

5.9 สกุล *Liparis*

1) เอื้องดอกหญ้า , เอื้องข้าวสาร

Liparis viridiflora (Blume) Lindl.

5.10 สกุล *Malaxis* หรือ *Crepidium*

1) สีกุนคล

Malaxis latifolia J.E.Sm หรือ *Dienia ophrydis* (koen.) Ormerod & Seidenf.

2) แห้วหมูป่าปากหยัก, หูเสือปากหยัก

Crepidium octodentata (Seidenf.) Sziach.

5.11 สกุล *Micropera*

1) หวายเข็ม เอื้องแมลงปอทอง

Micropera pallida (Roxb.) Lindl.

5.12 สกุล *Microsaccus*

1) ตานตะขาบ

Microsaccus griffithii (Par. & Rchb. f.) Seidenf.

5.13 สกุล *Oberonia*

1) เอื้องแพนใบโค้ง

Oberonia acaulis Griff.

5.14 สกุล *Panisia*

1) เอื้องรงรอง

Panisia uniflora (Lindl.) Lindl.

5.15 สกุล *Pholidota*

1) เอื้องลำต่อ

Pholidota articulata Lindl.

2) ทางกระดิ่ง เอื้องกาบดอก เอื้องสายสร้อย

Pholidota imbricata W.J. Hook

5.16 สกุล *Podochilus*

- 1) เอื้องใบมะขาม
Podochilus microphyllus Lindl.
- 5.17 สกุล *Porpax*
 - 1) *Porpax* sp.
- 5.18 สกุล *Spathoglottis*
 - 1) หัวข้าวเหนียว เอื้องหัวข้าวเหนียว
Spathoglottis affinis de Vriese
 - 2) กล้วยไม้ดิน เอื้องดิน ว่านจุก กระเทียมป่า
Spathoglottis plicata Blume
- 5.19 สกุล *Tainia*
 - 1) เอื้องสีลาปากลาย
Tainia hookeriana King & Pantl.
- 5.20 สกุล *Trias*
 - 1) เอื้องนกกระจิบ
Trias nasuta (Rchb.f.) Stapf
- 5.21 สกุล *Vanillia*
 - 1) เถาภูเขา เครื่องภูเขา คदनกูด
Vanilla aphylla Rolfe
6. วงศ์ย่อย Vandoideae จำนวน 26 สกุล จำนวน 34 ชนิด
 - 6.1 สกุล *Acampe*
 - 1) เอื้องช้างสารภี เอื้องสารภี เอื้องเจ็ดปอย เอื้องดอกขาม เอื้องตีนเต่า
Acampe rigida (Buch. Ham. ex J.E. Sm.) Hunt.
 - 6.2 สกุล *Acriopsis*
 - 1) จุกพราหมณ์, เข็มหนู, นมหนูหัวกลม
Acriopsis indica Wight.
 - 6.3 สกุล *Aerides*
 - 1) เอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด เอื้องกุหลาบพวง เอื้องกุหลาบป่า เอื้องคำสบนก
เอื้องด้ามข้าว เอื้องปากเป็ด
Aerides falcata Lindl.
 - 2) กุหลาบเหลืองโคราช เอื้องกุหลาบโคราช
Aerides houlettiana Rchb.f.
 - 3) เอื้องกระเป่าปิด เอื้องกุหลาบขาว เอื้องพวงกุหลาบ เอื้องกุหลาบเดี่ยวไก่

เอื้องเปิดน้อย ม้าหมุย

Aeides odorata Lour.

6.4 สกุล *Arachnis*

1) *Arachnis labrosa* (Lindl. & Paxt.) Rchb.f.

6.5 สกุล *Cleisomeria*

1) เอื้องเขียวเสื่อลาย, คอกว่าง

Cleisomeria lanatum (Lindl.) Lindl. ex G. Don

6.6 สกุล *Cleisostoma*

1) ก้างปลาเมืองจันทร์

Cleisostoma chantaburiense Seidenf.

2) เอื้องพวงสร้อย

Cleisostoma discolor Lindl.

6.7 สกุล *Cymbidium*

1) กะเรกะร้อนเขา

Cymbidium dayanum Rchb.f.

2) กะเรกะร้อนปากเปิด

Cymbidium finalysonianum Lindl.

6.8 สกุล *Doritis*

1) ม้าวิ่ง หญ้าดอกดิน กล้วยหิน กล้วยไม้ม้า

Doritis pulcherima Lindl.

6.9 สกุล *Eulophia*

1) หมุกลิ้ง ข้างผสมโคลง

Eulophia andamanensis Rchb.f.

6.10 สกุล *Geodorum*

1) ว่านจุงนาง

Geodorum attenuatum Griff.

6.11 สกุล *Grosourdyia*

1) เอื้องเล่นลม

Grosourdyia appendiculata (Blume) Rehb.f.

6.12 สกุล *Kingidium*

1) ตากาฉ่อ

Kingidium deliciosum (Rchb.f.) Sweet

6.13 สกุล *Luisia*

1) เอื้องลิ้นดำ

Luisia thailandica Seidenf.

6.14 สกุล *Macropodanthus*

1) เอื้องชูดาง

Macropodanthus tridentatus Seidenf.

6.15 สกุล *Micropera*

1) หวายเข็ม เอื้องแมลงปอทอง

Micropera pallida (Roxb.) Lindl.

6.16 สกุล *Ornithochilus*

1) มังกรทอง สร้อยทอง

Ornithochilus difformis (Will.ex Lindl.) Schltr.

6.17 สกุล *Phalaenopsis*

1) เขากวางอ่อน

Phalaenopsis cornucervi (Breda) Blume & Rchb.f.

2) ผีเสื้อน้อย

Phalaenopsis parishii Rchb.f.

6.18 สกุล *Podochilus*

1) เอื้องใบมะขาม

Podochilus microphyllus Lindl.

6.19 สกุล *Pomatocalpa*

1) เอื้องเสือเผี้ยว

Pomatocalpa naevata J.J.Sm.

2) ช้างดำ

Pomatocalpa spicata Breda

6.20 สกุล *Renanthera*

1) หวายแดงจันทบูร หวายแดง

Renanthera coccinea Lour.

6.21 สกุล *Rhynchostylis*

1) เอื้องไอยเรศ ไอยเรศ เอื้องพวงหางรอก เอื้องหางฮอก

Rhynchostylis retusa (L.) Blume.

6.22 สกุล *Robiquetia*

1) เอื้องระย้า

Robiquetia spathulata (Blume) J. J. Sm.

6.23 สกุล *Sarcoglyphis*

1) เอื้องพวงพลอย

Sarcoglyphis mirabilis (Rchb.f.) Garay.

6.24 สกุล *Seidenfadenia*

1) หนวดพราหมณ์

Seidenfadenia mirata (Rchb.f.) Garay

6.25 สกุล *Smitinandia*1) *Smitinadia helferi* (HK.f.) Garay6.26 สกุล *Trichoglottis*

1) ตริย้าปวาย

Trichotosia pulvinata (Lindl.) Krzl.

2) เอื้องสายสุคนธ์

Trichoglottis cirrhifera Teijsm. & Binnend.

